

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

XI

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

25-26 квітня 2024 року

Матеріали

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 25-26 квітня 2024 року)

Суми, 2024

С-70 Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства:

Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників (Суми, 25–26 квітня 2024 р.)

/ уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024.

300 с.

До збірника увійшли наукові матеріали, присвячені актуальним проблемам сучасного перекладу, етнолінгвістики, стилістики, методики та методології сучасних мовознавчих та літературознавчих дисциплін. Складовою збірника є наукові розвідки з питань релігії та культури, соціальних і міжкультурних комунікацій, психологічної теорії та практики, соціологічних досліджень.

Для викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів, усіх, хто цікавиться питаннями соціогуманітарного напрямку.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

СЕКЦІЯ 5

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

Людмила Теліженко,

д-р. філос. наук

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій

Сумського державного університету

Анжела Кохно,

студентка Сумського державного університету

СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ, ПРОЯВИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЕЙДЖИЗМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність проблеми ейджизму сьогодні є надзвичайно високою. Вона пов'язана з порушенням прав людини за віковими ознаками, а отже втратою поваги до людської гідності, рівності, – цінностей, на яких заснований Європейський Союз і яких зобов'язані дотримуватися будь-яке суспільство чи держава, які вважають себе європейськими. Адже названі цінності є виявом недискримінації, терпимості, справедливості, солідарності та рівності між людьми як необхідної умови побудови цивілізованого світу та міжкультурного діалогу в ньому.

Мета даної розвідки полягає в тому, щоб дослідити явище ейджизму на сучасному етапі розвитку суспільства. Безпосереднім **завданням** дослідження є з'ясування сутності ейджизму, причин його загострення та можливих шляхів подолання в Україні і світі.

Основні результати дослідження. «Ейджизм» – досить нове поняття, запропоноване в 1969 р. директором Національного інституту старіння США Р. Батлером для позначення вікової дискримінації, що є комбінацією стереотипів та упередженого ставлення до людей, характерних як для соціальних інститутів, так і для повсякденного життя [1]. При цьому Р. Батлер ейджизм описував, насамперед, як «глибоко приховану тривогу молодих, їхню особисту відразу та

неприятнь до старості, хвороб, інвалідності й страх немічності, непотрібності, смерті» [1, 243]. Проте сьогодні це поняття має більш широкий зміст. Як форма дискримінації або негативних стереотипів, що базується на віковій приналежності, ейджизм стосується не тільки людей похилого віку, а і молоді. Адже його сутність полягає в тому, що людей оцінюють або обмежують за їх віковими ознаками, керуючись упередженнями щодо їх можливостей. Звісно, що це особливо негативно позначається на людях похилого віку, їх соціальному статусі та сприйнятті у суспільстві, що веде до проблем у професійній сфері, зокрема щодо питань їх працевлаштування, «добровільного» виходу на пенсію, у сфері охорони здоров'я, соціального захисту, у сім'ї, зокрема з боку осіб, які доглядають за літніми людьми, у висвітленні особливостей життєдіяльності літніх людей у ЗМІ тощо.

Ейджизм у сучасному світі може мати декілька причин. Насамперед, це культурні стереотипи і уявлення про ідеальний образ людини, що можуть сприймати молодість як період активності та привабливості, тоді як старість ототожнювати зі слабкістю та залежністю. Прикладом може бути вислів аргентинського письменника і поета Хорхе Анхеля Ліврага, який рекламуючи заснований ним новий релігійний рух, що має еkleктичні ознаки, звертається до обмеженого віковими ознаками кола потенційних «вірян» нової релігії – молодих людей до тридцяти років. «Бути молодим – означає бути сильним. Сильним на всіх планах: стійким, наполегливим, працьовитим, допитливим, активним і, коли потрібно, рішучим. Боягузи та слабодухи – це не молоді. Скоріше, це старі, яким бракує мудрості...» [2].

Можливі і протилежні ситуації, коли молода людина тільки за віковими ознаками може сприйматися як безвідповідальна, легковажна, така, що не здатна справитися з завданнями підвищеної складності. Як зазначено у доповіді ООН, ейджизм стосовно молодих людей найчастіше проявляється у сфері охорони здоров'я та політиці, де їхні голоси часто ігнорують та не беруть до уваги [3].

Дискримінацію на робочому місці сьогодні можуть стимулювати і економічні мотиви, коли старшим працівникам надаються менші можливості або

гірші умови праці порівняно з молодшими колегами. «У нас чомусь вважається, що старші люди менш представницькі, значно повільніші в усьому, ніж молодші, дуже часто відсутні на роботі через хвороби. Водночас не береться до уваги те, що вони більш досвідчені. Їх не люблять, бо, насправді, ними значно важче керувати маніпулятивними методами, нав'язувати їм безглузді правила корпоративної лояльності. Це найчастіше й стає приводом для тисяч відмов у прийомі на роботу» [4].

Як не парадоксально, але ейджизму сприяє і розвиток високих технологій та поява штучного інтелекту. На думку директора Інституту людства майбутнього Оксфордського університету Ніка Бострома, завдячуючи штучному інтелекту вже сьогодні скорочуються робочі місця [5]. На 2030 рік кількість робочих місць скоротиться на 20-25%, а в майбутньому і взагалі стрімко скоротяться такі професії, як офіс-менеджер, юрист, бухгалтер, журналіст, водій грузового транспорту [5]. Така ситуація не тільки підвищує конкуренцію на робочому місці, викликає «велику нерівність... у прибутках, багатстві й можливостях» (К. Шваб, Т. Маллере), а й змінює ставлення до людей за віковими ознаками, насамперед людей похилого віку, які стають «безкорисним класом», все більше потребуючи допомоги з боку суспільства (Юваль Ной Харарі).

Під впливом економічних змін, підсилених науковими досягненнями, відбувається і політичний вплив на проблему ейджизму. При цьому політичні рішення, пов'язані зі старінням населення, пенсійною системою та іншими соціальними програмами, мають неоднозначний характер. Так, суперечливою у цьому відношенні видається ідея українського уряду замінити індивідуальні пенсійні виплати безумовним базовим пенсійним доходом, тобто «чітко встановленою на рівні законодавства сумою, яка визначатиметься із мінімальних витрат на проживання пенсіонера» [6]. Як зазначила автор ініціативи Марина Лазебна, колишній міністр соціальної політики, «якщо ми хочемо гарантувати людям похилого віку мінімально необхідні для життя доходи, то маємо закріпити базовий пенсійний дохід системно на рівні законодавства. Ми напрацювали необхідний законопроект і вже отримали схвальні висновки від Світового Банку

та Міжнародної організації праці» [6]. Та як зазначають аналітики, мета базового доходу – щоб у країні не було жебраків серед пенсіонерів, оскільки зростаюча тривалість життя та низький рівень народжуваності призводять до старіння населення, водночас неспроможності держави забезпечувати непрацездатних людей пенсійними виплатами [7].

То ж, як зазначила Верховна комісарка ООН з прав людини Мішель Бачелет, «ейджизм шкодить всім – літнім людям і молодим. Але часто це настільки широко поширено і прийнято в нашому суспільстві, в політиці, законах і установах, що ми навіть не усвідомлюємо його згубний вплив на нашу гідність» [8].

Щоб подолати ейджизм у сучасному світі, спершу потрібно впровадити освітні програми, які спрямовані на підвищення усвідомлення та розуміння проблеми серед суспільства. Далі, важливо прийняти та реалізувати антидискримінаційні закони, які захищатимуть права людей усіх вікових груп та запобігатимуть ейджизму у різних сферах життя. Зміцнення взаємодії між поколіннями через створення спільних ініціатив та програм сприятиме взаємному розумінню та підтримці між людьми різних вікових груп. Також важливо стимулювати активне старіння шляхом сприяння здоровому способу життя, розвитку освіти та культурних і соціальних заходів для людей похилого віку. Нарешті, розвиток соціальних мереж, спрямованих на підтримку та інтеграцію старших людей у суспільство, може відігравати важливу роль у боротьбі з ейджизмом. І це лише деякі з ключових шляхів, які можуть допомогти в розв'язанні цієї проблеми. Слід наголосити, що подолання ейджизму вимагає комплексного підходу та зусиль з боку суспільства, уряду, громадських організацій та індивідуальних осіб з метою створення справедливого та дбайливого суспільства для людей усіх вікових груп. Адже тільки спільними зусиллями можна створити суспільство, що поважає гідність та права людини незалежно від її віку, та забезпечити всім можливість жити та працювати у безпечному та рівному середовищі.

Висновки. Отже, ейджизм є специфічним показником недосконалості сучасного суспільства через виявлення дискримінації та нетолерантності за

віковими ознаками. На його посилення однаково впливають як нові досягнення суспільства, так і його втрати. Для європейських цінностей та побудови на їх основі «справедливого суспільства для всіх» ейджизм є справжнім випробуванням на істинність.

Список використаних джерел:

1. Butler R. N. Ageism: Another form of bigotry. *The Gerontologist*. 1969; 9: r. 243–246.
2. Ліврага Хорхе Анхель. Бути молодим. URL: <https://newacropolis.org.ua/articles/buty-molodym> (дата звернення: 17.04.2024).
3. Войтюк Т. Пандемія посилила проблему дискримінації за віком в усьому світі. URL: <https://suspilne.media/114786-pandemia-posilila-problemu-diskriminacii-za-vikom-v-usomu-sviti-oon/> (дата звернення: 17.04.2024).
4. Ейджизм в Україні: круглий стіл. URL: <https://khisr.kharkov.ua/eydzhyzm-v-ukraini-kruhlyu-stil/> (дата звернення: 17.04.2024).
5. Bostrom N. *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford University Press, 2014. 328 p.
6. Бойко І. Для пенсіонерів в Україні запровадять «базовий дохід». URL: <https://www.unian.ua/society/v-ukrajini-dlya-pensioneriv-vvedut-bazoviy-dohid-yak-se-pracyuvatime-novini-ukrajini-11904291.html> (дата звернення: 20.04.2024).
7. Базовий дохід для пенсіонерів: як це працюватиме і що буде з пенсіями. URL: <https://kp.ua/ua/economics/a653070-bazovij-dokhid-dlja-pensioneriv-jak-tse-pratsjuvatime-i-shcho-bude-z-pensijami> (дата звернення: 20.04.24).
8. Войтюк Т. Пандемія посилила проблему дискримінації за віком в усьому світі. URL: <https://suspilne.media/114786-pandemia-posilila-problemu-diskriminacii-za-vikom-v-usomu-sviti-oon/> (дата звернення: 20.04.2024).